

Celestines Engelen

Levenspad van een
moeder

Celestines Engelen

Levenspad van een
moeder

Elvira Wielinga

Schrijver: Elvira Wielinga
Coverontwerp: Elvira Wielinga
ISBN: 94-021-0838-5
© <elvira wielinga>

Deel 1

Het Pad waarvan wij denken dat het ons liefde brengt

1953

Celestine liep zingend het pad op naar het grote huis van de graaf. Ze was altijd blij dat het weer zondag was en dat ze dan naar meneer de graaf kon gaan. Samen liepen ze altijd via een smal weggetje over het landgoed naar de kerk die ooit vroeger deel had uitgemaakt van de bezittingen van de grafelijke familie. Een stevige wind duwde haar voort naar de statige voordeur, aan weerszijden bewaakt door reusachtige stenen leeuwen met tussen hun klauwen een groot rond schild. Celestine reikte naar het dikke geknoopte touw van de bel naast de deur. Ze gaf er een ruk aan en een helder, doordringend geklingel weerklonk. Ze deed een paar stappen achteruit en wachtte. Het duurde altijd even voordat de graaf naar buiten kwam.

Terwijl ze wachtte liet ze haar vingers over de stenen kop van een van de leeuwen glijden. Het voelde ruw en koud aan. Alleen als de zon erop scheen, waren de leeuwen warm. Maar zo vroeg in de ochtend had de zon de leeuwen nog niet bereikt. Om de leeuw heen lopend, probeerde ze via het grote raam naar binnen te kijken. Maar de deur ging al open en de graaf en achter hem zijn bediende stonden in de deuropening. Ze kregen de volle kracht van de wind te verduren en Celestine zag dat daardoor de graaf wat moeilijker ademhaalde.

“Goedemôgen, vrruh---uhhh, Celestine, goedemôgen, vrruh---uhhh je bent vroeg.”

“Dag, meneer de graaf,” groette ze beleefd terug. Ze vertelde niet waarom

ze altijd zo vroeg was en meneer de graaf had er ook nog nooit naar gevraagd. De bediende reikte de graaf zijn wandelstok en hoed aan en langzaam viel de deur weer achter hen in het slot.

Voorovergebogen, met zijn ene hand zwaar leunend op zijn wandelstok en met zijn andere hand zijn hoed op zijn hoofd houdend, liep de graaf naast haar en elke paar stappen hoorde ze de vrruh----uhhh van zijn ademhaling. Celestine was bang dat hij een keer zou vallen. Vooral de vorige zondag had ze zich zorgen gemaakt. Over het hele land had toen een storm geraasd en die dag leek het wel of hij bij elke vrruh----uhh naar voren over de wandelstok heen zou buitelen. Onder het lopen keek ze daarom steeds bezorgd opzij. Ze hield van meneer de graaf en ze wenste maar dat de wind zou gaan liggen en blij en opgelucht dat er niets was gebeurd, verwelkomde ze de geruststellende beschutting van de kerk.

Ze gingen dicht bij de preekstoel zitten op de bank, die bestemd was voor de grafelijke familie. Het was een bank met veel houtsnijwerk en hoge zachte kussens, die zo hoog waren dat Celestine's voeten de grond niet raakten als ze erop zat. Ze zaten nog maar net of de dominee kwam er al aan om de graaf te begroeten. Terwijl hij hem beleefd de hand schudde, vroeg hij zoals altijd hetzelfde.

“Hoe gaat het met u?”

“Niet slecht vrruh----uhhh niet slecht, we mogen niet klagen,” antwoordde zoals altijd de graaf, daarbij negerend, dat hij van de wandeling naar de kerk weinig adem meer over had gehouden.

“Het doet me deugd dat te horen.” Ook de dominee negeerde het, terwijl dat volgens Celestine toch overduidelijk was. Naar de gezondheid van Celestine's moeder informeerde de dominee nooit. Toch was het in het dorp wel bekend, dat haar moeder vaak ziek was. Maar waarschijnlijk mocht hij dat niet vragen als mensen geen lid waren van de kerk. Een

andere reden kon ze niet bedenken.

Onder de preek keek ze rond. Ze keek naar de mensen, gezeten op de lange kerkbanken, naar de hoge ramen, waardoor ze de wolken kon zien, die voortgejaagd werden door de wind en naar de twee enorme kroonluchters, eentje boven het middenpad en eentje voor het altaar. Met Kerst wanneer de kaarsen werden aangestoken, dan veranderden de kroonluchters in een feest van flakkerende lichtjes, maar nu hingen ze er wat stil en kleurloos bij.

Aan de andere kant van de kerk, ook op een mooie plaats, ook met kussens op de bank, zag ze Hendrik zitten, samen met zijn vader en zijn Duitse moeder. Hendrik was een jaar ouder, maar zat toch bij haar in de klas. Zijn vader en haar vader hadden vroeger ook samen op hun schoolje gezeten, evenals veel ouders van de kinderen in haar klas.

Hendrik was net zo klein en tener als Celestine. Met dat wit blonde haar en die helblauwe ogen en zo naast zijn moeder Frau Hilde gezeten, kon je zien dat hij heel veel op zijn moeder leek. Dat zij vandaag meegekomen was naar de dienst, was uitzonderlijk. Frau Hilde wilde nooit naar de kerk, omdat ze in de kerk niet mocht roken. Meestal rookte ze sigaretten, bevestigd op een stenen pijpje, maar soms ook sigaren. Alleen bij de paarden en in de stallen rookte ze niet. Eigenlijk mocht je als vrouw ook niet een broek dragen in de kerk, maar daar had ze zich niets van aan getrokken. Ze droeg een rijbroek en laarzen en over haar rijjasje droeg ze haar vosje, dat met zijn kopje met glazen oogjes over haar schouder heen naar beneden bungelde.

Celestine was graag bij de moeder van Hendrik. Ze speelde vaak op het landgoed en samen met Hendrik zat ze dan op het hek en keken ze toe hoe zijn moeder met de paarden werkte. Die liepen almaar rondjes en op de bevelen in het Duits, gingen ze dan de ene en dan weer de andere kant

op. Het was opwindend elke keer die glanzende, snuivende en stampende paarden voorbij te zien komen. Ze voelde dan een vreemde mengeling van angst en bewondering voor die grote dieren. Wanneer Frau Hilde klaar was en naar hen toekwam, dan mochten ze de paarden over de kop strelen en een wortel geven. Van zo dichtbij was de lucht van de paarden intens en werd eigenlijk alleen nog verslagen door de indringende parfum van Frau Hilde.

Hendrik mocht veel van zijn moeder en moest eigenlijk weinig. Maar wat hij wel echt moest, was thuis Duits spreken. In elk geval tot zijn twaalfde jaar, zei zijn moeder altijd en óók als hij met Cellie speelde. Maar dat was op den duur geen probleem meer.

Op de banken midden in de kerk zag ze ook haar vriendinnetje Annetje tussen haar talrijke broers en zusters zitten. Zelfs zonder hun moeder, die nooit meekwam naar de kerk, en zonder de twee oudste broers, die doorwerkten op de boerderij, nam het gezin nog twee hele kerkbanken in beslag. Ze zag dat Annetje's broer, Bart naar haar zat te kijken. Ze lachte en knikte naar hem. Annetje zag haar nu ook en zwaaide. Er waren nog meer klasgenootjes met hun ouders. Zoals Joop met zijn eeuwige snotneus, die hij in de klas altijd geduldig schoon liet vegeen door Celestine. Ook Pieter was er, de zoon van de veldwachter van het dorp. En natuurlijk zijn vriendje Gijs. Die twee waren onafscheidelijk en dan vooral in het uithalen van kattenkwaad. Samen met Gijs en Pieter zat Celestine op het zangkoortje van de klas. Annetje mocht niet meedoen van haar moeder, omdat Hendrik ook in het koortje zat. Dat was jammer, want Annetje was haar beste vriendinnetje. Celestine zwaaide zo onopvallend mogelijk naar iedereen, ze vond de kerk ongewoon vol vandaag.

Aan het geschuifel en het gekuch en de nu meer hoorbare vrruh---uhhh van meneer de graaf naast haar, merkte ze, dat de preek was afgelopen.

De dominee ging hun nu voor in het gebed. Ze begreep, dat ze moesten bidden voor die mensen in Zeeland, die hun huis verloren hadden omdat de dijken doorgebroken waren. Ze moesten ook bidden voor al die mensen die waren verdronken en ze moesten bidden voor de koningin en haar moeder, prinses Wilhelmina, en de prins, die op bezoek waren geweest in Zeeland en met de mensen daar hadden gepraat.

Celestine moest weer terugdenken aan die storm de vorige zondag, toen ze zich zo ongerust gemaakt had over meneer de graaf. Haar vader had haar na het bezoek aan de kerk meegenomen naar het strand om de hoge golven op zee te zien. De mensen daar waren bang geweest en ze hadden de ramen van hun huizen met planken dichtgespijkerd om te voorkomen dat de wind de ruiten kapot zou blazen. Later die dag hoorden ze op de radio dat de dijken in Zeeland waren doorgebroken en ze had zich verwonderd afgevraagd waarom ze niet ook de dijken hadden beschermd, net als de ramen.

De dienst was voorbij en de mensen schuifelden achter elkaar aan naar buiten. De graaf werd altijd eerbiedig gedag gezegd en soms maakten de notaris of de burgemeester een praatje met hem. Soms ook Hendrik's vader, die bevriend was met de zoon van de graaf en dan moest ze wachten tot de graaf zover was, dat ze naar huis konden gaan. Maar het was koud buiten en het leek wel of het weer harder was gaan waaien. Vandaag haastten de mensen zich liever naar huis, naar de gezelligheid van de warme kachel, het kopje koffie en de koek.

Gelukkig hadden ze op de terugweg de wind in de rug en ze merkte dat meneer de graaf daardoor makkelijker liep en kon ademen. Bij de twee stenen leeuwen voor de deur van het grote huis van de graaf namen ze weer afscheid.

“Bij leven en welzijn...,” de graaf pauzeerde even voor een vrruh---uhhh, “zien wij elkaar weer volgende zondag, Celestine.”

“Dag meneer de graaf,” zei ze zoals altijd weer beleefd.

Ze begreep nooit goed wat leven en welzijn te maken hadden met hun zondagse afspraak, totdat ze niet lang daarna tevergeefs aanbelde. De deur bleef dicht en de gordijnen waren gesloten. Na een tijdje wachten liep ze toen maar alleen verder naar de kerk. Ze voelde wel, dat ze deze keer niet op de zachte kussens van de grafelijke kerkbank kon gaan zitten. Ze miste dat. En ook miste ze meneer de graaf naast haar. Dominee zei, dat er een speciale kerkdienst zou plaatsvinden ter gelegenheid van de teraardebestelling en de handen naar de hemel opheffend, bad hij

“Dikwijls zal hij met al zijn goede hoedanigheden als waardig lid van de kerk herdacht worden en volgens zijn wens zullen wij hem nu ook biddend herdenken en aan God de Vader vragen, dat Hij hem op zal nemen onder het getal van Zijn uitverkorenen.”

“Amen,” galmde zijn stem.

“Amen,” volgde gehoorzaam de gemeente.

Ze was blij dat meneer de graaf volgens de dominee uitverkoren was, maar ze was ook heel verdrietig, dat hij er niet meer was. Ze had nu ook geen echte reden meer om vroeg van huis te gaan om hem op te halen. Maar nu ze hem niet meer naar huis hoefde te brengen en ook om zich zelf op te vrolijken, besloot ze met haar vriendinnetje Annetje mee te lopen en te gaan spelen op de boerderij.

Hun dorp werd in tweeën gesplitst door een grote betonweg waarover auto's raasden. Het was de snelweg van Utrecht naar Arnhem. Onder de betonweg door kwam je in een landelijk gedeelte van het dorp. De weg werd smaller en smaller en eindigde tenslotte in het bos. Het laatste huis

voor het bos was een logement. Het voorlaatste huis was de grote boerderij van de ouders van Annetje.

Eigenlijk mocht ze hier helemaal niet komen.

“Vanwege het logement!” zei haar oma altijd. “Daar woont alleen maar tuig en dat ligt daar dronken langs de kant van de weg!”

“En als je dat tuig aanraakt, krijg je óók luizen en vlooien!” had haar moeder gezegd.

De eerste keer dat ze iemand daar had zien liggen, was ze vreselijk geschrokken. Ze was teruggerend naar huis om hulp te halen. Maar toen haar moeder hoorde waar ze die man gezien had, begon ze te schreeuwen dat Celestine ! daar nooit meer naar toe mocht gaan.

“Maar....,” had ze toch aangedrongen, ondanks dat ze was geschrokken van de reactie van haar moeder, “hij ligt bijna in de sloot. Hij is ziek!”

“Nee! Celestine ! die is niet ziek, die is dronken! blijf er vandaan, die lui zijn gevaarlijk !” Mamma’s ogen hadden haar scherp en afkeurend aangekeken. “Celestine ! hóór je me?”

Alleen haar moeder en meneer de graaf noemden haar bij haar volle naam. Maar bij meneer de graaf had haar naam altijd zacht en vriendelijk geklonken en bij haar moeder had ze altijd het gevoel, dat ze met die naam een klap kreeg. De klank sloeg door haar heen. Ze begreep, dat ze niet verder moest aandringen en haar moeder met rust moest laten. Ze voelde zich schuldig, dat ze haar moeder weer overstuur had gemaakt, maar ze had ook intens medelijden met die man, die daar maar langs de kant van de weg lag. Hoe kan die nu gevaarlijk zijn, dacht ze. Hij ligt daar maar en het is koud, hij gaat vast en zeker dood.

Ondanks haar moeders verbod, was ze toch weer bij Annetje gaan spelen. Die was er wel aan gewend dat er regelmatig mensen langs de kant lagen. Ook vandaag vonden ze er weer eentje.

“Hij heeft zijn ogen dicht,” zei Annetje.

“Ja en zijn mond open.”

Uit die mond klonk een luid raspemd geluid, dat het midden hield tussen snurken en gapen. Celestine voelde een drang om hem te helpen.

“Dag meneer,” zei ze, “zal ik u op helpen?”

Het raspemde geluid stopte even en alleen een gemompel was het antwoord. De ogen bleven dicht en het raspemde geluid begon weer. Ze waagde zich wat dichterbij. Een vreemde lucht kwam haar tegemoet. Ze stond op het punt hem aan te raken en hem wakker te schudden.

“Niet doen, Cellie, niet doen,” Annetje vond het geen goed idee.

Celestine wachtte even, maar schudde toen toch wat aan de schouder. Héél voorzichtig, vanwege de luizen en de vlooiën. Het raspemde geluid hield op en de man draaide zich om van zijn rug op zijn buik. Zijn gezicht zakte weg in de modder. De kinderen bleven er een tijdje naar staan kijken.

“Hij maakt geen geluid meer,” zei ze.

“Misschien is ie wel dood nu,” zei Annetje.

Dat verontrustte Celestine toch wel een beetje. Ze waagde zich weer wat dichterbij. Maar net toen ze hem weer aan de schouder wilde schudden, greep de man haar bij haar enkel.

Geschrokken rukte ze zich los. Gelukkig was zijn greep niet stevig. De man liet haar los, maar verloor zijn balans en rolde verder in de richting van de sloot. De kinderen renden terug naar de boerderij. Door de spanning en de schrik gierden ze het uit van de lach.

“Hij wilde me grijpen,” hijgde Celestine.

Annetje had het vaker gezien en hijgde

“Welnee, joh, hij wilde zijn fles, die lag bij je voeten, gelukkig liet ie los.”

Ze waren net op tijd weer terug voor het middageten. Omdat ze met zoveel waren, werd er in twee ploegen gegeten. De vader en de oudste zonen aten eerst. Meestal deden ze dat zwijgend en als er wat gezegd werd, was het over het werk op de boerderij. Waren de vader en de oudste broers klaar dan werd de tafel door de oudere zusters van Annetje snel afgeruimd en opnieuw gedekt.

Voordat ze aan tafel gingen, liepen ze allemaal langs hun moeder om hun handen en nagels te laten zien. Ook de grote broers van Annetje, die in Celestine's ogen immens groot en sterk waren, moesten dat doen. Hun moeder regeerde iedereen in het gezin gelijk, liefdevol, maar streng.

Lang, heel mager, plat van voor en plat van achteren werd haar magerte nog meer benadrukt door het feit dat ze altijd zwart droeg. Maar met dat lange magere lichaam had ze wel zestien kinderen gebaard. De oudste was omgekomen in het begin van de oorlog en dat was ook de reden, dat de moeder van Annetje nooit meer naar de kerk ging. Het feit dat Frau Hilde, die Duitse, daar op die mooie plek in de kerk zat, was voor haar niet te verteren.

Celestine was een beetje bang voor Annetjes moeder. Haar oma had verteld, dat er in de bijkeuken een grote haak aan de balk was bevestigd. Vroeger, zei ze, als de kinderen stout waren geweest, stopte de moeder ze in een zak. Ze hing die op aan de haak en dan ging ze er op slaan met een knuppel.

Annetje is nog nooit geslagen met een knuppel had Celestine ertegenin gebracht. Maar ze had inderdaad in de bijkeuken een grote haak gezien en er was inderdaad een zak aan bevestigd... Ze huiverde bij de gedachte aan het slaan met de knuppel. Toch had ze het gevoel, dat de kinderen van hun moeder hielden. Ze kon dit gevoel en het verhaal van haar oma niet met elkaar in overeenstemming brengen. Maar voor de zekerheid

deed ze haar best de moeder van Annetje nooit boos te maken.

Bart, de jongste zoon, was Celestine's grote vriend. Bart op zijn beurt zag Celestine ook graag. Zelf een uitstekende schaatser had hij zich veel moeite gegeven om haar het schaatsen te leren en nu kon ze inderdaad zelfstandig schaatsen, zonder een stoel voor zich uit te moeten schuiven. Maar het liefste stond Bart op het ijs toch achter haar, hield haar tegen zich aan en duwde haar voor zich uit. Dat vond Celestine heerlijk. Hun lichamen waren één op het ijs. Ze kon op zijn sterke jongenslijf steunen en zonder veel moeite hele einden over het ijs zwieren. En als ze stilstonden, legde hij zijn hoofd over haar schouder heen naast de hare en dan keken ze hoe de damp van hun adem zich mengde.

Natuurlijk was Bart verliefd op Cellie, zoals een jonge jongen verliefd kan zijn. Maar zijn aandacht op dat moment ging toch wel het meest naar het schaatsen. Hij droomde ervan wedstrijden te winnen en vooral een keer de Elfstedentocht. In elk geval wilde hij hem helemaal uitrijden, net zoals zijn opa dat gedaan had in de tocht van 1908.

Bart's opa was een grote herenboer geweest, met uitgestrekte landerijen. Zijn vrouw had hem zeven zonen en één dochter gegeven. Al zijn zonen kregen hun eigen boerderij. Zijn dochter kreeg niets. Zij moest maar een man trouwen, die voor haar ging zorgen. Die dochter was de oma van Celestine en eigenlijk waren Annetje en Celestine dus familie van elkaar.

Celestine's oma had nooit kunnen verkroppen dat zij geen deel had gehad in de erfenis. Zij gunde het Annetje's moeder niet, die met de jongste van haar broers was getrouwd. Ook zij had zo'n mooie boerderij moeten krijgen. En als ze een zeldzame keer bij haar schoonzus en broer op bezoek kwam, dan konden haar ogen haar afgunst niet verhullen. Toch had Celestine's oma het niet slecht. Integendeel. Aangezien ze toch niet bang hoefde te zijn, dat ze onterfd zou worden, trouwde ze de man van

haar hart. Die leuke jongen die wekelijks langs kwam met de hondenkar om te venten met sinaasappelen. Die jongen had haar hart gestolen. En terwijl hij verliefd onder haar slaapkamerraam stond en sinaasappelen naar boven gooide, en zij verliefd bloemen naar beneden, groeide te midden van de sinaasappelen en de bloemen een niet meer te blussen vurige liefde.

Maar helaas, ze werden ontdekt en haar vader timmerde het slaapkamerraam dicht en gooide hem en de sinaasappelen het erf af. Toch kregen zij elkaar, hun liefde was sterker dan het onverbiddelijke en harde nee! van haar vader en tegen de zin van haar ouders trouwden ze. De sinaasappelen werden later eieren, de hond werd een klein vrachtwagentje en de kar werd een loods achter op het erf. In de loods werden de eieren, die hun zoon Anton, Celestine's vader, ophaalde bij de boeren, gesorteerd op grootte en verpakt en daarna weer naar de diverse kruideniers gebracht. Al het geld dat er mee verdiend werd, droeg Celestine's opa altijd af aan oma en die bewaarde het geld niet thuis zoals haar schoonzus, de moeder van Annetje dat deed. Nee, ze kocht huizen, die in de loop van de tijd in waarde stegen en die ze dan weer verkocht. Zo werd de dochter die niets kreeg, de meest vermogende van alle kinderen.

De groei van haar vermogen gaf haar echter naar haar idee het recht om kritiek te uiten op het geldbeheer van anderen en vooral van haar schoonzus. Annetjes moeder bewaarde al het geld in drie enorme pannen, die op een fornuis in de bijkeuken stonden, onder de haak met de zak. In twee pannen, die ongeveer een driekwart meter hoog waren en een diameter hadden van vijftig centimeter, werd muntgeld bewaard. In een nog wat grotere pan bewaarde ze papiergeld. Celestine had gezien dat alle kinderen voor de aanvang van de kerk langs hun moeder gingen, die

dan uit de pan voor ieder een muntstuk haalde om in de kerk in de collecte zak te doen. Alleen de vader van Annetje kreeg een briefje mee dat hij, altijd duidelijk zichtbaar voor iedereen, in de collectezak deed.

“Je moet het geld investeren. Geld maakt geld!” zei haar oma. Maar Annetjes moeder had alleen maar haar schouders opgehaald. Geld hoorde in pannen op het fornuis en nergens anders. Een huis kopen en erop gokken dat het meer waard zou worden, was des duivels. Daar deed zij niet aan mee.

Celestine had meegeholpen met afwassen. Op een krukje had ze voor de gootsteen gestaan en om haar zondagse kleding te beschermen had ze een overall van Bart aangetrokken en de broekspijpen en mouwen flink opgestroopt. Ook had ze haar zondagse schoenen verruild voor klompen. Dat deed ze wel meer, want haar moeder zou vreselijk boos worden en gaan schreeuwen, als ze haar zondagse kleren en schoenen niet netjes had gehouden. Na de afwas vertrokken de meisjes naar de stal om te kijken naar het melken van de koeien en heel misschien, en dat hoopten ze, mochten ze ook meehelpen. Ze hingen allebei over een houten hek toe te kijken. Koeien melken was de taak van de oudere zussen van Annetje. Met een zacht *sjj sjj sjj* spoot de melk uit de uiers in de emmers. Celestine had het ook wel een keer gedaan, maar op de een of andere manier wist de koe altijd de emmer om te gooien of haar poot erin te zetten. Van Bart mocht ze het telkens opnieuw proberen, maar de oudere zussen van Annetje vonden het maar lastig en vooral tijd kosten als ze meehielp. Die wilden hun werk snel gedaan hebben.

Celestine klom half op het hek en leunde er zover mogelijk overheen. Zo kon ze net haar hand op de kop van Saartje leggen, haar favoriete koe omdat ze de kleinste van de koeien was en volgens Celestine ook de

liefste. Ze kriebelde over de vacht heen en keek in de donkere zachte ogen met de lange zijdeachtige wimpers. Bart kwam eraan lopen, een paar schaatsen hingen om zijn nek. Hij pakte een maatbeker en dompelde die in de verse romige koeienmelk en dronk de maatbeker in een keer leeg. Daarna dompelde hij hem opnieuw in de melk en gaf de beker aan Celestine.

“Zeg, blijf je aan de gang,” mopperden zijn zusters.

“Ik ga schaatsen vanmiddag, ik heb het nodig,” zei Bart met een knipoog.

“Moet Cellie ook schaatsen dan?”

“Nee, maar die mag wel wat dikker worden.”

Zijn zussen keken langs de koeienbuiken en de zwaaiende koeienstaarten naar Celestine die verschrikkelijk verlegen werd.

“Ja, daar zit niet zoveel spek aan.”

“Krijg je wel te eten thuis,” klonk het van verschillende kanten.

Celestine verborg haar gezicht achter de beker. De melk was warm en romig en veel lekkerder dan ze thuis kreeg. Of leek dat maar zo?

De zussen konden wel wat hebben van Bart. Misschien ook vanwege het feit dat hij vernoemd was naar hun in de oorlog omgekomen oudste broer. Ze waren trots op zijn schaatsprestaties en ze gunden het hem wel dat hij meer ontzien werd op de boerderij. Zo had hij meer tijd om aan wedstrijden mee te doen. Maar Bart maakte dat altijd weer goed door in de zomer harder te werken en hen goed mee te helpen op het land. Dan nam hij het werk wel vaak over van zijn zussen, zodat die zich in het hooi konden bezighouden met de vrijers, die quasi toevallig langskwamen.

Bart knikte naar Celestine, streek Annetje plagend door het haar en vertrok. Celestine keek hem na. Ze voelde zich verdrietig dat hij wegging, maar dat duurde niet lang. Een van de zussen liet haar toch helpen met het melken van Saartje. Het was Alma, de zus die altijd een beetje moeilijk

praatte, omdat van haar mond en lippen een kloof liep naar haar neus. Alma was lief en hartelijk en dol op kinderen. Ze zette Celestine voor zich op een krukje en ze deed weer een keer voor hoe ze de melk uit de uier moest krijgen. Celestine leunde tegen een zachte boezem aan en voelde zich heerlijk veilig omsloten door een stevig lijf en twee stevige, blanke armen, die haar handen in de juiste positie zetten. De uier voelde vol en warm aan, maar de spenen waar ze aan trok waren koel. Gelukkig zette Saartje deze keer haar poot niet in de emmer. Daar was ze blij om, want van zo dichtbij zag ze dat er stro en mest aan de poten zat en het was niet alleen goed te zien, maar ook goed te ruiken. De scherpe geuren van koeienpoep en urine drongen haar neus binnen, vooral toen Saartje het onder het melken nodig vond haar staart op te tillen en te plassen. De urine kletterde op de grond, terwijl de melk mooi wit en schuimend in de emmer spoot.

Tevreden lagen de kinderen later in het hooi.

“Morgen ga ik met papa naar Brabant, naar de boerderij van Bertje om eieren op te halen voor opa.” Celestine zuchtte van genot bij het vooruitzicht.

“Moet je dan niet naar school?” vroeg Annetje.

“Nee, papa is bij juf op school geweest om te vragen of ik mee mocht.”

“Ze zijn toch katholiek?” Annetje vroeg het zo dat het klonk alsof je met een katholiek meisje geen vriendinnetjes kon zijn. Maar Celestine pikte dat niet op. In gedachten zat ze al naast haar vader in de vrachtwagen op weg naar Brabant. Een andere wereld, zonder een zieke moeder, opende zich dan voor haar. En ze zou haar vriendinnetje weer gaan zien!

Anton, Celestine’s vader, had er geen idee van in wat voor spanning zijn Cellie leefde. Hij zag wel dat haar moeder vaak onnodig streng was voor haar en hij nam het voor zijn dochter op, als zijn vrouw in zijn ogen wat te

ver ging. Maar vaak draaide dat dan uit op een fikse ruzie en veel geschreeuw en Celestine vluchtte dan naar buiten. Ze ging dan spelen bij haar vriendjes of vriendinnetjes. Daar bleef ze zo lang mogelijk tot ze naar huis werd gestuurd en dan ging ze maar in haar eentje spelen bij de rivier of in het bos tot het te donker werd en ze echt weer naar binnen moest. Vooral tijdens de maaltijden heerste er vaak spanning, omdat Celestine zo'n slechte eter was. Hoe weinig ze ook opgeschept kreeg, ze slaagde er nooit in haar bord leeg te eten. Tot grote ergernis van haar moeder.

Om nu zowel zijn vrouw als zijn dochter een plezier te doen, nam hij daarom Celestine vaak mee als hij bij de boeren de eieren voor zijn vader ophaalde.

“Daar gaan we dan,” zei hij en startte de motor. En Celestine genoot van het uitzicht zo hoog gezeten in de cabine van de vrachtwagen, maar vooral genoot ze van een immens gevoel van vrijheid.

“Ga je mee,” vroeg Bertje en ze stak haar hand uit naar Celestine.

Bertje had de vrachtwagen horen aankomen en stond al te wachten op het erf. In haar handen haar oude klompjes en een oude broek en kiel voor haar vriendinnetje.

“Wat gaan we doen?” vroeg Celestine. Haar hart maakte een luchtsprongetje van blijdschap over het weerzien met Bertje.

“We gaan naar de hooizolder, mama heeft me oude kleren en klompen gegeven, kom mee, dan gaan we eerst dat doen.”

Bertje was een stevig kind met blozende wangen. Witblonde haren gevlochten in twee dikke vlechten deden haar blozende wangen nog meer uitkomen. Ze was een jaar jonger dan Celestine, maar stak met kop en schouders boven haar uit.

Boer Jan, de vader van Bertje, had de vrachtwagen ook al gehoord en hij kwam van achter de grote schuur eraan gelopen. Aan zijn klompen, overall en handen kleefde stront, waarschijnlijk van de kippen. Hij gaf een seintje in hun richting dat hij zijn handen ging wassen bij de pomp. Anton liep op hem toe, hij wees naar de meisjes die al naar de hooizolder renden.

“Wat geef jij je dochter te eten?” vroeg hij. “Krachtvoer?”

“Wat geef *jij* je dochter te eten?” vroeg Jan op zijn beurt, “geef je haar eigenlijk wel te eten?”

“Eh... ja, ze is een hele slechte eter, ja,” klonk het wat onzeker.

Met een nu schone natte hand pakte Jan hem vriendschappelijk bij de schouder.

“Kom mee naar de keuken, Anton. Eerst naar Bertha voor een kop koffie, een stuk koek en een lekkere pijp en daarna gaan we de eieren inladen. Hoe is het thuis? Gaat het goed met Alida?”

Na die rit had Celestine's vader daar wel zin in. De boerin schonk goede koffie en het rook er altijd heerlijk in die keuken. Een wonderlijke aangename mengeling van groene zeep, goed gekruid vlees en de zoete geuren van kaneel en koek. Samen met de aardse vriendelijkheid van Bertha was de keuken als een warme douche voor iedere ziel op zoek naar warmte en gezelligheid.

Verzadigd met koffie, koek en pijptabak is het een half uurtje later tijd om de eieren te gaan inladen. Terwijl de mannen naar buiten gaan, komen de kinderen binnen en het is even wat dringen bij de keukendeur. Anton ziet tot zijn tevredenheid een bloes op de wangen van zijn dochter. De oude kleren van Bertje hingen veel te wijd om haar heen en de klompen waren een paar maten te groot, maar zijn Cellie had het naar haar zin hier

en dat was belangrijk. Dat deed hem goed. Ook de boerin ziet de blos en ze strijkt even door Celestine's haar. Ze kijkt keurend naar haar. Nog steeds zo mager, dacht ze. Ze zou Bertha niet zijn, als ze daar niet wat aan ging doen. Ze keek naar haar eigen dochter. Die zag er tevreden, warm en moegespeeld uit. Ze plukte wat hooi uit de witblonde vlechten van haar dochter en veegde wat weerbarstige krulletjes uit het gezichtje.

"Julie hebben vast geen zin in een boterham."

"Met stroop!" riep Bertje, "met stroop!"

"Hoe zeggen we dat?"

"Een boterham met stroop, alstublieft," herhaalde Bertje.

Celestine keek schuin op naar Bertje's moeder. Was die boos? Nee, toch niet. Bertje's moeder gaf haar een knipoog.

"En Cellie, wil Cellie ook een boterham met stroop?"

"Alstublieft mevrouw, maar eigenlijk liever met jam." Ze zei het aarzelend, omdat ze iets anders wilde dan de boerin voorstelde.

"Ik heb heerlijke jam in huis," stelde de boerin haar gerust.

De boerin pakte een brood uit de broodkist en legde die tegen haar boezem aan. Met het broodmes in de andere hand maakte ze eerst een kruis over het brood, waarbij ze iets binnensmonds prevelde en een blik wierp op de crucifix boven de schouw. Daarna begon ze een dikke boterham af te snijden. Ze bewoog het mes in de richting van haar boezem en het leek wel of het mes in haar boezem ging eindigen, maar dat gebeurde niet. Met een ervaren gebaar sneed de boerin snel twee boterhammen van het brood, besmeerde ze dik met roomboter en eentje met stroop en eentje met jam. Naast de boterhammen zette ze bekers met karnemelk.

Thuis zou Celestine met moeite de boterham en de karnemelk weggewerkt hebben, maar hier ging het bijna als vanzelf. Bertje nam nog

een tweede boterham en dronk daarna in één teug haar beker leeg, zuchtte diep en veegde met de achterkant van haar hand de witte snor boven haar lip weg.

“Dat was lekker,” zei ze en tot Celestine, “zullen we weer naar de hooizolder?”

De kinderen stormden naar de deur.

“Zijn we niet wat vergeten?” riep Bertha.

“Oh, de borden,” zei Bertje en ze rende terug naar de tafel om de borden en de bekers naar de gootsteen te brengen. Celestine volgde wat verlegen. Dom van haar, dacht ze, thuis deed ze dat altijd en hier zou ze het vergeten. Ze keek weer tersluiks op naar de moeder van Bertje, maar die leek helemaal niet boos. Integendeel. Die greep Bertje beet en drukte haar tegen zich aan. Spontaan sloeg Bertje haar armen om het middel van haar moeder. Bertha lachte en trok haar aan haar dikke vlechten. Over het witblonde hoofdje van haar dochter heen ontmoetten haar ogen die van Celestine. Terwijl ze met de ene arm Bertje bleef vasthouden, opende ze vol hartelijkheid en moederlijkheid haar andere arm wijd.

“Kom erbij, Cellie, plaats genoeg.”

Zo was Bertje's moeder een van de eerste engelen op Celestine's levenspad.....

De boer stak zijn hoofd om de deur en vroeg

“Waar zijn de jongens, ze moeten een handje helpen met de eieren.”

De boer en de boerin hadden acht jongens en als enige meisje Bertje, de jongste. Bertha keek haar man na door het keukenraam. Jan was streng maar rechtvaardig voor de kinderen. Hij behandelde alle jongens gelijk. Behalve Martinus hun oudste en dat deed haar verdriet.

Martinus had een treinongeluk gehad. Een heel eind had de trein hem meegesleept. De vele wonden en botbreuken waren genezen, maar niet zijn geest. Die spoorde niet meer. Bertha was geneigd hem te ontzien, maar Jan was juist strenger voor hem dan voor de anderen. Ze sprak hem daar wel eens op aan en hij antwoordde dan, dat door dat ongeluk Martinus gehard moest worden tegen een zwaar leven. Maar Bertha wist, dat haar oudste zoon ook al niet spoorde vóór het ongeluk en ze was er heel zeker van dat zijn vader dat ook wist. Zo was Martinus hun eerste gedeelde maar onuitgesproken geheim. Bertha hield zielsveel van haar man en dit geheim deed haar veel verdriet. Maar er was iets anders wat haar nog vele malen meer verdriet deed en dat was die gedachte heel diep in haar.... Eigenlijk had ze gehoopt, dat Martinus de trein niet had overleefd.

Meneer pastoor had zich over hem ontfermd. Zowel de pastoor als Martinus hielden veel van muziek en ze brachten samen veel tijd door in de pastorie. Wat hij daar precies deed wist Bertha niet en dat hoefde ook niet. Meneer pastoor zou wel weten wat goed was voor haar zoon. Na het ongeluk kwam de pastoor ook vaker langs. Dat was fijn, maar het irriteerde Bertha wel, dat hij nooit naliet te vissen naar gezinsuitbreiding. Zij hoefde geen kindje meer en ze had ook wel het idee, dat als meneer pastoor zelf kinderen op de wereld had moeten zetten, het er geen negen waren geworden. Bovendien, Maria, moeder van God, had het ook maar

bij eentje gehouden. Maar dat was misschien wel een heel zondige gedachte. Ze maakte een kruisteken en keek weer naar de crucifix boven de schouw. Ze zuchtte, toch... als het Gods wil zou zijn, zou natuurlijk ook een tiende kindje of zelfs een elfde kindje welkom zijn.

Op weg naar huis was Celestine stil.

Moe waarschijnlijk van het spelen, dacht Anton. Hij overdacht wat de boerin hem gevraagd had. Ze had voorgesteld dat Cellie de zomervakantie bij hen op de boerderij zou doorbrengen. Misschien was dat wel een goed idee.

“Wat denk je ervan, wil je van de zomer logeren bij Bertje?”

“Oh, papa mag dat?” Celestine’s hart maakte een aantal tuimelingetjes van plezier.

Ja, dacht Anton, die vakantie is een goed idee. Ze heeft genoeg vriendinnetjes thuis, maar een van haar beste vriendinnetjes Astrid wil niets meer met haar te maken hebben, sinds die vervelende gebeurtenis. Onwillekeurig fronste hij bij die herinnering de wenkbrauwen. Celestine zag hem dat doen en vroeg

“Misschien vindt mama het niet goed?”

“Waarom zou ze het niet goed vinden?”

“Zomaar, ik dacht dat zo.” Ze liet het erbij, het was niet verstandig om de goedkeuring van haar moeder erbij te halen. Maar met het idee van de vakantie bij Bertje verdween al haar moeheid en ze begon opgewonden te vertellen over wat zij en Bertje die dag allemaal hadden gedaan en meegemaakt.

Thuisgekomen liep ze eerst naar de schuur, naar het hok van Vlamie haar Vlaamse reus.

“Ik ga van de zomer bij Bertje logeren.” Praten tegen Vlamie deed ze graag. Hij leek altijd heel aandachtig naar haar te luisteren, terwijl hij de worteltjes en blaadjes sla die ze hem gaf verorberde.

“Papa gaat voor je zorgen en als ik terugkom, neem ik weer lekkers mee van de boerderij.” Strelend over zijn zachte kopje en oren bedacht ze dat als ze later groot was en in haar eigen huis woonde, dat ze dan een hond en een kat mocht hebben. Misschien wel twee honden en twee katten. En konijnen natuurlijk, maar toch het liefste honden, want die waren het leukste om mee te spelen.

Ze keek goed of er geen strootjes van Vlamie’s hok op haar kleren waren, ook al waren het maar haar speelkleren. Ze wilde graag dat haar mama vanavond blij zou zijn met haar, net zoals Bertjes mama blij was met Bertje.

Maar haar moeder lag al in bed en Celestine zou haar rust alleen maar verstoren als ze naar haar toeging.

1953 zomer

De twee meisjes waren onafscheidelijk, die hele zomer lang. De kinderkamers bevonden zich op de zolder en ze sliepen in een groot, ijzeren ledikant onder het schuine dak. Het eerste wat ze ‘s ochtends hoorden, was de vader van Bertje, die naar de slaapkamers van de jongens ging om Bertje’s broer Peter te wekken. Peter was tweede acoliet en moest altijd assisteren bij de vroege mis en later zou hij gaan studeren op het seminarie, want Peter was voorbestemd om priester te worden. Ze hoorde hoe zijn vader hem wakker schudde en bleef schudden, totdat Peter met een slaapstem zei, dat hij wakker was en op zou staan. Niet lang daarna hoorden ze dan Peter altijd overgeven in een emmer. Het vroege opstaan had dat effect op zijn maag. Celestine vroeg zich dan af

waarom hij misdienaar wilde zijn en later priester, als hij altijd maar moest overgeven. Ze zou het hem toch een keer vragen. Maar ze dacht dat hij er wel mooi uit zou zien als priester.

Peter hield zich niet bezig met hoe hij er als priester uit zou zien later. Hij had het te druk met het halen van de wijn voor de hostie. Maar hij had wel zin in een loopje. Zijn maag was nog steeds niet in orde. Hij moest er niet aan denken zelf die wijn te moeten opdrinken. Maar als hij straks priester zou zijn, dan moest hij wel.

Meneer de koster zag hem al aankomen.

“De wijn is zeker weer niet naar ’t zin?”

“Nee, meneer.”

De koster schonk de wijn in een grote koffiekop en nam een flinke slok.

“Mmmmm.... lekker. Wat is er mis mee?”

“Ik weet het niet,” antwoordde Peter, die eigenlijk nooit begreep, waarom de wijn zo vaak niet goed genoeg was, zo vaak geproefd moest worden en helemaal niet dat iemand zo vroeg in de ochtend wijn op zijn maag kon verdragen. Hij voelde zich bij het zien van deze wijnproeverij altijd opnieuw misselijk worden. Maar toch was dit beter dan wierookdrager zijn. De intense zoete geur van de wierook benam hem niet alleen de adem, maar deed zijn maag pas echt geweld aan.

“Ik geef je een andere mee. Deze is wat zoeter.”

Meneer de koster overhandigde aan Peter een nieuwe fles. “Denk eraan, rechtop houden.”

Peter knikte en haastte zich terug.

“Ben je daar?” Meneer pastoor keek naar het etiket van de fles.

“Deze lijkt me een stuk beter. Maar we gaan hem voor de zekerheid toch even proeven.” Hij schonk zich voor de tweede keer een ruim glas in en met een blik op de klok nam hij de tijd om het glas leeg te drinken.

“Mmmm...altijd jammer dat we er water bij moeten doen, vind je niet?”

Na het tweede glas was meneer pastoor altijd wat meer ontspannen. Hij streek Peter over zijn bol, kneep hem in zijn wang en vond het dan wel tijd om de mis te beginnen.

Van alle broers van Bertje, was Peter de aardigste, vond ze. Hoewel ze Martinus ook wel aardig vond. Die mankte een beetje, want hij had een treinongeluk gehad, maar hij was net als Peter rustig en zo mogelijk nog stiller. In elk geval niet zo luidruchtig en ruw als de andere broers. Ze zag Martinus niet vaak, die was veel bij de pastoor, maar Peter zat altijd in een hoekje in de schuur te sleutelen aan oude radio's en grammofoonplatenspelers. Dat was zijn lust en zijn leven. Celestine snapte niets van al die schroefjes, draadjes en ringetjes die in de radio zaten, maar Peter legde haar alles heel geduldig uit. Van de pastoor kreeg Peter oude grammofoonplaten voornamelijk met operamuziek. En het was daar dat Celestine kennismaakte met de operavertolking van het drama van het menselijke bestaan met scènes van smart, verlies, trouw, bedrog, maar vooral aanbidding, onbeantwoorde liefdes en alles overstijgende liefdes.

Soms was er ook muziek die onweerstaanbaar uitnodigde om te gaan dansen, dan pakten de meisjes elkaar beet en draaiden in het rond. Zo snel dat hun lange vlechten, de blonde van Bertje en de donkere van Celestine mee in het rond vlogen. Bezweet en lachend rolden ze tenslotte over de grond. Het was op zo'n moment dat ze merkte, dat Peter op een bepaalde manier naar haar keek. Zijn blik maakte, dat ze zich bewust was van zich zelf, van de manier waarop ze praatte en zich bewoog. Zo had ze zich nog nooit gevoeld.

Baby Celestine

“Ga je mee naar het Maria huisje,” vroeg Bertje haar op een middag.

“Ja,” zei ze, benieuwd naar een volgend avontuur. Bertje pakte haar bij de hand en samen liepen ze in de richting van het dorp. Bij de kruising met een weg die naar het volgende dorp leidde, stond een bidkapelletje. Ze keken om zich heen of niemand hen kon zien en openden het ijzeren hek waarmee het kapelletje werd afgesloten. Het was koel daarbinnen en er hing een zoete geur. Tegen de witgepleisterde muur stond een vrij hoge tafel waarover een zijden doek met franje was gedrapeerd. Het leek op een altaar en in het midden stond een uitbundig versierd en verguld Maria beeld met in haar armen het kindje Jezus. Maria droeg een gouden kroontje met blauwe schittersteentjes en haar hemelsblauwe kleed was bezaaid met gouden sterretjes. Het kindje Jezus droeg een kroontje helemaal van goud en zijn witte kleedje was versierd met gouden lijntjes en figuurtjes. Hun lipjes glimlachten en waren evenals hun wangetjes heel zacht roze gekleurd. Rondom het beeld flakkerde het licht van kleine kaarsjes die in gekleurde glaasjes stonden. De hele ruimte werd ermee gekleurd en er was een spel van zacht licht en zachte schaduwen die mee bewogen met het flakkerende licht.

Celestine keek naar het beeld van Maria met in haar armen het kindje Jezus en kon niet helpen dat haar ogen vol tranen schoten. Er was iets onbeschrijfelijk moois om Maria heen. Ze werd zich met een schok bewust dat er iets bestond dat haar hunkering naar liefde zou kunnen stillen. Het opende haar hart voor golven van geluk en verdriet tegelijk.

“Maria kijkt zo lief naar het kindje Jezus,” fluisterde ze. Iets in haar keel maakte dat ze moeilijk kon praten.

“Ja, ja,” zei Bertje, die aandachtig bezig was de kaarsjes in de gekleurde glaasjes in een bepaalde volgorde neer te zetten.

“Zo,” zei ze, “nu staan de groene bij de groene glaasjes en de rode bij de

rode. Er is er maar eentje geel, die gaat er tussen in, anders voelt die zich een beetje alleen." Ze keek er tevreden naar.

"Zullen we weer gaan?"

Maar Celestine antwoordde niet. Het deed bijna pijn, maar ze bleef kijken, ze kon er niet genoeg van krijgen. Heel langzaam werden haar intense gevoelens minder. Ze ebden weg.

"Kom je nu mee, Cellie?" Bertje stond al buiten te wachten.

Ze gehoorzaamde. Buiten gekomen sloten ze weer het getraliede hek. Celestine pakte twee spijlen vast en drukte haar gezichtje tussen de spijlen om weer naar binnen te kijken. Ze verlangde terug naar dat intense moment van liefde. Maar wat ze zag was alleen een prachtig Maria beeld met in haar armen het kindje Jezus. Niet minder, maar ook niet meer en erom heen gerangschikt stonden de kaarsjes in de gekleurde glaasjes, de rode bij elkaar en de groene bij elkaar en het gele glaasje ertussen in.

1954 zomer

Twee zomers lang genoot Celestine intens van de vakanties op de boerderij. Alleen was de tweede zomer Peter er niet meer. Hij was vertrokken naar het seminarie. Af en toe keek ze naar de plek waar Peter altijd aan het knutselen was. De oude radio's stonden er nu wat liefdeloos en verstild op elkaar gestapeld. Martinus was er ook niet meer. Maar ze miste die niet zo als Peter.

Een van de broers vertelde dat Martinus ziek was en opgenomen in een sanatorium om te herstellen en meneer pastoor was op reis gegaan, terug naar Rome naar de paus. Dat laatste verontrustte Celestine enigszins. De vader van haar vroegere, beste vriendinnetje Astrid was ook opeens op reis gegaan. Haar vriendinnetje was daar heel erg boos om geweest en

had haar daarvan de schuld gegeven. Nog steeds begreep ze niet goed wat ze toen fout had gedaan. Ze herinnerde zich nog de doordringende ogen van de moeder van Astrid, die haar bij zich had geroepen en had gezegd “Cellie, kindje, luister goed, Astrid en ik gaan een tijdje weg, naar familie in Den Haag.” Astrids moeder was haar doordringend blijven aankijken. “Belooft je me Cellie, dat je *niet* naar ons huis komt als we weg zijn? Echt? Belooft je me dat?” En alsof ze het nog meer tot Cellie wilde laten doordringen, legde ze haar sierlijke kleine handen op Cellie’s schouders en trok haar nog meer naar zich toe om haar nog doordringender aan te kijken.

Celestine keek in hele mooie donkere ogen in een lichtbruin gekleurd gezicht, omlijst door donker krullend haar. Ze mocht de moeder van Astrid wel. Ze vroeg zich af waarom Astrid’s moeder altijd zo droevig keek. Astrid leek op haar moeder. Ze was net zo klein en sierlijk gebouwd en had hetzelfde donkere krullende haar, dat bij haar tot op haar middel hing.

Celestine begreep niet goed waarom ze dat moest beloven. Waarom mag ik nou niet meer komen, dacht ze, maar ze deed de moeder graag een plezier.

“Ja, ik kom niet meer spelen hier,” beloofde ze.

Maar de volgende morgen merkte ze, dat ze haar bal bij Astrid was vergeten en die ging ze toch maar ophalen. Misschien was haar broer wel thuis.

“Hallo Cellie, wat kom je doen?” vroeg Astrid’s broer. Hij hield de deur op een kier.

“Ik kom mijn bal halen, die ben ik gisteren vergeten,” zei Celestine opgelucht dat er iemand thuis was.

“Wie is daar?” hoorden ze roepen.

Astrid's broer schrok en riep naar achteren, "het is Cellie, ze komt haar bal halen."

"Laat haar maar binnen, dan gaan we de bal wel samen zoeken."

"Ik doe het wel, vader," zei Astrid's broer en wenkte naar haar dat ze weg moest gaan, terwijl hij de deur ging sluiten.

"Wacht hier, ik kom zo terug," siste hij.

Maar de deur werd met een zwaai opengedaan en zijn vader stond in de deuropening.

"Hallo Cellie," zei de vader, "kom, dan halen we je bal op." Hij trok haar naar binnen en nam haar mee naar boven naar de slaapkamer. Ze wilde zeggen dat ze de bal beneden had laten liggen, maar zag tot haar verwondering dat Astrid's vader de deur op slot deed. Daarna kleepte hij haar uit, legde haar op bed en begon hij aan haar te sabbelen. Ze schaamde zich vreselijk. Ze begreep er niets van, dit had nog nooit iemand bij haar gedaan.

"Denk erom, dat je dit aan niemand vertelt." Astrid's vader pakte haar bij haar kin en dwong haar hem aan te kijken. "Wil je me dat beloven?"

"Ja," fluisterde ze.

Verward stond ze later weer op straat. Ze rende naar huis en wilde zonder gezien te worden naar haar kamer sluipen. Maar haar moeder stond in de gang.

"Is er iets gebeurd Celestine ! ?" vroeg haar moeder.

Ze vroeg zich af hoe het kon, dat haar moeder, die altijd ziek was en eigenlijk nooit interesse in haar toonde op dit moment onmiddellijk zag dat er iets was.

"Nee, er is niets gebeurd," antwoordde ze, vechtend tegen de tranen van schaamte en vernedering.

"Jawel, Celestine ! er is wel iets gebeurd. Vertel het nou maar."

Ze keek naar beneden naar haar schoenen, weg van haar moeders blik, vastbesloten niets te vertellen. Ze zei alleen

“Astrid’s vader, hij deed een beetje raar, maar ik mag het niet vertellen.”

Haar moeder zou gaan schreeuwen, als ze het wel vertelde, dat wist ze zeker. Haar moeder zou dan weer weken ziek op bed liggen en dokter Stam zou dan weer twee keer per dag langs moeten komen om haar injecties te geven om haar te kalmeren. Ze zou zich dan weer zo vreselijk schuldig voelen. En dat terwijl ze altijd zo haar best deed om het haar moeder naar de zin te maken.

Maar haar moeder liet het er niet bij.

“Ik ga je vader roepen.” Ze verdween en kwam even later met haar vader terug.

“Waar ben je geweest Cellie?”

“Bij Astrid,” fluisterde ze, “ik ging mijn bal halen.”

“Maar Astrid en haar moeder zijn een tijdje weggegaan, bij familie in Den Haag gaan wonen,” kwam haar moeder tussenbeide. “Wat moest je daar dan nog?”

“Mijn bal halen,” fluisterde ze weer.

Haar vader gebaarde naar haar moeder dat ze zich even rustig moest houden. Hij knielde voor haar neer en pakte haar bij de schouders.

“Cellie, liefje, was alleen haar vader thuis?” Er klonk een zekere spanning in zijn stem.

“Nee, haar broer deed open.”

“Heeft die jou de bal gegeven?”

“Nee, zijn vader.” Ze keek haar vader niet aan. Ze was niet van plan meer te vertellen.

’s Avonds kwamen er twee politieagenten. Ze hoorde de stemmen van haar ouders en de zware stem van een van de agenten. De agent met de

zware stem had vrolijke helderblauwe ogen en het leek alsof hij voortdurend op het punt stond te gaan lachen. Hij kwam op haar toe.

“Zo, meisje, kom eens bij me zitten,” de zware stem klonk vriendelijk.

Celestine, moe en verdrietig en vol schuldgevoelens aarzelde.

“Zo, dat vertelt wat makkelijker,” zei de zware stem weer en met een zwaai zette de politieagent haar op een knie en sloeg een grote arm om haar heen. Met haar hoofdje in de warme naar zweet ruikende oksel van de grote politieagent, durfde ze een diepe snikzucht te slaken. Maar ze bleef zwijgen.

De grote politieagent wachtte een tijdje en boog zich dan heel geheimzinnig naar haar toe. Met pretlichtjes in zijn ogen fluisterde hij, terwijl hij naar zijn oor wees

“Dit oor is speciaal gemaakt om te luisteren.”

Dat ontwapende haar en eveneens fluisterend begon ze te vertellen. Af en toe keek ze naar hem op, maar de helderblauwe ogen toonden geen enkele afwijzing, ook niet toen ze vertelde wat er in de slaapkamer was gebeurd.

“Dit heb je heel goed verteld, meisje.” De zware stem klonk rustig. Ze had bij hem niet het gevoel dat ze iets fout gedaan had of dat het haar schuld was dat Astrid’s vader zo had gedaan. De grote armen zetten haar weer op de grond en de grote handen streken haar over haar bol.

“Lekker gaan slapen en geen traantjes meer maken,” klonk de zware stem weer.

Toen ze Astrid weer zag, was die vreselijk boos op haar.

“Mijn moeder had je toch gezegd dat je niet naar ons huis mocht komen? Waarom heb je dat dan toch gedaan?” Astrid’s mooie grote ogen spotten

vuur. "Mijn vader is nu op reis gegaan en hij komt pas na een hele tijd terug."

Celestine begreep niet het verband tussen haar en de reis, maar ze begreep wel dat Astrid vreselijk boos was op haar en.... nog erger, Astrid wilde haar vriendinnetje niet meer zijn.

En nu ... vroeg ze zich af... was er tussen Martinus en de pastoor misschien ook iets gebeurd, waardoor meneer pastoor op reis moest?

1955 september

De volgende zomers ging ze niet meer naar de boerderij. Ze was thuis meer nodig, want haar moeder was lange tijd opgenomen in het sanatorium en ze moest thuisblijven om het huishouden te doen.

Haar vader haalde nu geen eieren meer op voor opa. Hij was een eigen bedrijf begonnen, het opknappen van auto's waarvan het lak beschadigd was. Dat was altijd een heel precies werkje, vooral om de juiste kleur te vinden, zodat de reparatie zo goed als niet te zien was. Haar vader werkte hard en Celestine had het idee, dat hij dat deed, omdat hij dan mama minder miste. Ze was graag bij haar vader in de werkplaats en ze probeerde hem zoveel mogelijk te helpen.'s Avonds kookte Celestine dan een maaltijd voor hun tweetjes. Vandaag stond vis op het menu, omdat haar vader haar gevraagd had weer eens een keertje vis te maken. Alleen wist ze niet zo goed hoe ze dat moest doen. Maar ze zou het wel aan de vrouw van de visboer vragen.

De visboer en zijn vrouw hadden niet lang geleden de viszaak overgenomen van iemand van het dorp die dat dertig jaar had gedaan. Ze kwamen uit de stad. Uit Scheveningen. In het dorp begon men al een beetje te wennen aan de nieuwe familie, maar of ze ooit geaccepteerd zouden worden als een van hen was zeer de vraag. Vooral de vrouw viel

nogal uit de toon met haar hoge hakjes en vooral dat hele korte haar, alsof ze een man was. Ze was altijd in de weer met haar winkeltje. Ze hing visnetten op als decoratie, en buiten voor de winkel stonden nu een gezellige bank en een tafeltje waar de mensen konden gaan zitten om hun haring of hun kibbeling op te eten. Koffie schonk ze ook. Dat was allemaal zo ongewoon. Maar schoorvoetend begon men het toch wel te waarderen. En dat was niet in het minst omdat de mensen voelden, dat er onder dat hele korte haar een lief, hartelijk vrouwens school. Lief, niet lievig en zeker geen doetje, want ze kon schreeuwen als een bootwerker als haar iets niet beviel en haar scherpe tong vermeed zelfs die hele grote man van haar.

De vrouw stond achter de toonbank met haar rug naar Celestine toegekeerd. Ze haalde vis door een papje van meel heen, waarna ze de vis bakte in een vierkante bak met hete olie. Elke keer als ze een stuk vis in de olie legde, hoorde je de olie zachtjes sissen en knappen. De hele winkel rook naar versgebakken vis.

“Ik kom zo bij je, meissie,” riep de vrouw half naar haar toe draaiend, “effe deze vis wegwerken.”

Celestine was nog de enige klant in de winkel. Maar het zou veel drukker worden, want het was vrijdag en op vrijdag werd er veel vis gegeten.

Ze was met opzet zo heel vroeg gekomen, omdat ze zich wat verlegen voelde. Ze wou vragen, hoe ze de vis moest klaarmaken. Terwijl ze wachtte om bediend te worden, keek ze om naar de visboer. Die zat bij de deur op een hoge kruk voor een verhoogd tafeltje, waar hij haring op schoonmaakte. Een rond gat bevond zich ongeveer in het midden van het tafelblad en het tonnetje met de haring stond naast hem. De visboer was een grote zware man. Niet onknop. Hij had een groot schort voor en ondanks dat vieze werkje van haringschoonmaken was zijn schort

smetteloos schoon. Met een gebogen mesje eindigend in een scherpe punt, haalde hij de ingewanden van de haring eruit en veegde die weg in het ronde gat in het midden. Daarna stak hij het mesje achter de kop naar binnen en met een snelle beweging richting staart en weer terug langs de graat fileerde hij de haring. Dan ging de kop er af. Met weer een snelle beweging schoof hij de afval naar het gat in het midden en de tafel was schoon voor de volgende haring. De bewegingen van zijn handen waren snel, zeker en bijna elegant. Gefascineerd bleef Celestine toekijken. De aanblik deed haar vergeten dat ze wat verlegen was geweest. De man zag haar kijken en knipoogde even naar haar.

“Zeg ’t maar, meissie,” zei de vrouw achter de toonbank voor de tweede keer.

De tweede keer drong het tot haar door. Ze draaide zich om en keek naar de vrouw die stond te wachten tot Celestine wat ging zeggen. Onderwijl veegde ze haar handen af aan een blauwgeruite keukendoek. Celestine zag dat ze fijne handen had met lange vingers en felrood gelakte, lange nagels. Boven grote, moederlijke borsten was een vriendelijk gezicht, omlijst door kort geknipt haar. De lipstick op haar lippen, was zo mogelijk nog roder dan het rood van haar nagels. Fletsblauwe ogen met hier en daar een flitsende twinkeling keken naar haar. Tot haar verbazing, voelde ze onder die blik haar verlegenheid verdwijnen. Iets in deze vrouw stelde haar op haar gemak. Celestine voelde haar hart zich openen, waardoor ze wat meer moed kreeg.

“Vis graag voor twee personen,” zei ze zachtjes.

“Wat voor vis, meissie?”

“Gewoon vis,” zei ze, “voor het avond eten.”

“Dat snap ik,” zei de vrouw en ze dacht even na, keek weer naar haar en zei, “ik zal je schelvis geven, makkelijk om klaar te maken.”

“Hoe moet ik die precies doen?” vroeg Celestine op een toon waarvan ze hoopte, dat die klonk, alsof ze alle andere vis wel wist klaar te maken, maar deze niet. De vrouw speelde het spel mee. Met een schuin oog op haar vis, die lag te bakken in de hete olie, zei ze

“Schelvis is ‘t lekkerste als je die bakt in boter in een koekenpan. Eerst goed afspoelen onder de kraan en droogdeppen en dan niet teveel zout. Je bakt ‘m in de boter tot ie aan beide kanten bruin is. Voor de saus laat je in een ander pannetje wat boter smelten en dan roer je er wat mosterd doorheen. Een lepel of twee.” Celestine was opgelucht. Dat klonk of het allemaal niet zo moeilijk was.

De vrouw woog de vis af en wikkelde het eerst in wit papier en daarna in een krant. Celestine pakte haar portemonneetje en haalde er geld uit. Ze lette goed op dat de vrouw haar genoeg wisselgeld teruggaf. Straks zou ze haar kasboekje bijwerken. Ze was er trots op dat het haar lukte de kas altijd kloppend te maken.

Toen ze de winkel uit was, klonk het van het kleine hoge haringtafeltje bij de deur

“Was haar moeder niet opgenomen?”

“Ja, al een tijdje, arm kind, ze moet voor d’r vader zorgen, ‘t zal niet meevallen voor die kleine.”

“Is er niet zoiets als leerplicht,” klonk het weer vanaf het tafeltje.

“Ja, ja, maar ze zullen wel een oogje toe doen.”

De vrouw draaide zich om en begon de vis uit de olie te scheppen. Achter haar hoorde ze al weer de winkelbel gaan. Ze moest opschieten, het zou alleen maar drukker worden. Toch kon ze niet nalaten even te dromen over nog een kindje, een dochttertje zoals Cellie, een echt meisje. Zo heel fijntjes en teer. Ja een meisje.....

Maar ze riep zichzelf tot de orde. Niet zeuren Marleen, dacht ze, je hebt twee prachtige knullen, je moet niet meer wensen, hè!

De visboer had misschien zoiets als een zesde zintuig, want thuisgekomen zag Celestine dat er bezoek was. Twee mensen stonden ernstig met haar vader te praten. Ze glipte met de boodschappen langs hen heen naar de keuken. Daar ving ze flarden van het gesprek op.

“Hoe oud is uw dochtertje nu?”

“Elf .” Haar vader, nog in werkkleding, antwoordde kortaf. Hij hield er niet van uit zijn werk weggehaald te worden. Sommige verfpcedures kon je niet gemakkelijk onderbreken.

Celestine aarzelde, zou ze naar binnen gaan? Terwijl ze stond te aarzelen, werd opeens de keukendeur, die op de tuin uitkwam opengerukt. Verbaasd keek ze toe hoe haar moeder binnenkwam. Haar moeder, die er altijd uitzag als om door een ringetje te halen, zag er nu uit alsof ze urenlang zich door struiken heen geworsteld had. En waarschijnlijk was dat ook zo. Haar rok en kousen waren gescheurd, haar haar was in de war en was niet opgestoken, maar hing los op haar schouders. Ze had een wilde blik in haar ogen. Die blik kende Celestine wel, maar ze had haar moeder nog nooit zo onverzorgd gezien.

“Mama!” riep ze uit. Geschrokken en ook bang voor haar.

“Celestine ! Ga je vader halen in het atelier.”

“Papa is binnen aan het praten met een meneer en een mevrouw.”

Haar moeder schoof haar opzij en stapte naar binnen. Ze hoorde haar vader ook verschrikt reageren

“Alida, wat is er gebeurd?”

“Ik ben weggelopen!, dat is er gebeurd! Ze wilden me weer shocken! Dat kan ik niet, dat kan ik niet meer! ”

Celestine's moeder begon hysterisch te huilen.

"Ik wil nooit meer terug! Nooit meer! Hoor je me ?!! Hoor- je- me ?!!" riep ze nog eens. "Ik ga nog liever dood!" Woede en frustratie en angst kwamen naar buiten. Ze keerde zich naar de meneer en de mevrouw en riep

"Weg jullie, jullie nemen me niet meer mee terug, hoor je!! Eruit ! Er-uit!"

"Alida, deze mensen zijn van de schoolinspectie," hoorde ze haar vader sussend zeggen. "Ze komen voor Cellie. Ze gaan je niet meenemen." Maar haar moeder luisterde niet. Ze klampte zich aan hem vast en smeekte hem naar haar te luisteren.

"Anton, laat ze weggaan, ik ga niet meer terug, ik blijf! ik blijf! Ik wil niet nog een keer geschokt worden. Doe me dat niet aan! Doe me dat niet aan!"

Ze gleed langs zijn lijf naar beneden op haar knieën en begon onbedaarlijk te snikken. Omdat ze aan zijn benen hing, verloor haar vader zijn evenwicht. De stoel waarop hij steun zocht, viel om voor de voeten van de verschrikte meneer, die prompt zijn tas en papieren liet vallen. Zowel de mevrouw als de meneer doken op de grond om de paparassen bij elkaar te rapen, tot grote schrik weer van Celestine's moeder die dacht, dat ze zich bukten om haar te pakken en mee te nemen. Had haar moeder zich daarvoor misschien nog ingehouden, nu liet ze zich echt gaan. Ze krijste en jammerde en ze begon woest om zich heen te slaan.

Celestine besloot dat het tijd was om dokter Stam te bellen. Die moest weer komen om haar moeder een kalmerende injectie te geven en ze liep naar de telefoon in de gang. Terwijl ze het nummer draaide, werd ze bijna omver gelopen door de meneer en mevrouw die zich haastig naar de voordeur spoedden. Ze zeiden niet eens meer goedendag.

Toen ze verdwenen waren, werd haar moeder rustiger. Haar vader bracht haar naar boven, naar bed en even later kwam dokter Stam. Ze hoorde hen praten, haar vader sussend, haar moeder zachtjes jammerend. De dokter sprak op de vertrouwde geruststellende toon, die ze zo goed kende. Het duurde lang voordat haar moeder weer gekalmeerd was, maar tenslotte werkten de kalmerende injecties en het zware slaapmiddel van de dokter toch. Hij zou de volgende ochtend weer terugkomen om opnieuw verdovende injecties te geven. Soms deed hij dat wekenlang achter elkaar. Het was dat of weer een opname.

Ze begon de boodschappen die ze gehaald had in de kastjes te doen. Als mama morgen misschien weer in de keuken kwam, moest alles er netjes uitzien. Ze hoorde de dokter en haar vader naar beneden komen, nog even praten op de gang, en de voordeur werd geopend en weer gesloten. Dan was het stil. Na een tijdje ging ze kijken waar haar vader was. Ze vond hem in zijn atelier. Hij merkte niet dat ze binnenkwam, hij stond voor het raam en keek voor zich uit naar buiten. Af en toe zuchtte hij. Dan trok hij een stoel naar zich toe, ging erop zitten en verborg zijn hoofd in zijn handen.

Heel stil ging ze weer weg. In de keuken vroeg ze zich af of ze de vis nog ging klaarmaken. Ze keek naar het pakje in krantenpapier, nam dan een besluit en legde het in de koelkast. Ze had nog niets gegeten vandaag, maar ze had ook geen trek.

In de huiskamer raapte ze de omgevallen stoel op en ook nog een papier en een pen, die de meneer en mevrouw in hun haast hadden vergeten. Ze keek naar de gordijnen. Mama wilde de gordijnen altijd gesloten hebben, ook overdag. Zou ze die nu al dicht doen voor morgen? Ze besloot van niet. Dan liep ze naar boven, heel stilletjes om haar moeder niet te storen. Eenmaal in haar pyjama, haar tanden gepoetst, keek ze besluiteloos rond.

Het was nog veel te vroeg om te gaan slapen, maar ze had ook geen zin om beneden in de lege huiskamer te gaan zitten. Ze ging toch maar in bed liggen. Ze lag op haar rug naar het plafond te kijken. Een hele tijd nog, voor ze in slaap viel.

Winter 1955-1956

Haar moeder hoefde voorlopig niet meer terug naar het sanatorium. Voor Celestine en haar moeder was het niet gemakkelijk om weer in elkaars gezelschap te verkeren. Celestine werkte hard om het iedereen naar de zin te maken. Alles in huis moest altijd heel netjes en heel schoon zijn. Maar als er niets meer te doen was, dan was ze graag bij haar vader in het atelier. Celestine wist hem goed te helpen, niet alleen in het atelier, maar ook in het kantoor. Heel precies schreef ze de facturen uit, of deed ze de bestellingen en ze hielp nu ook met de verfprocedures. Maar als ze niet aan het werk was bij haar vader en als ook haar moeder haar niet nodig had voor een of ander huishoudelijk karwei, dan was ze het liefste buiten of ze ging naar een vriendje of vriendinnetje. Zo probeerde ze haar moeder zo min mogelijk tot last te zijn en haar vader zo veel mogelijk tot hulp.

Celestine werd magerder en magerder. Ze at slecht, tot grote ongerustheid van haar vader en grote ontevredenheid van haar moeder. Celestine zag steeds enorme ballen voor haar ogen zweven en soms viel ze flauw. Ook de winterkou leek zijn best te doen om haar chronisch verkouden, koortsig en hoestend te maken. Maar het ergste waren de frequente oorontstekingen. Huilend van de pijn lag ze dan in bed. Haar vader trachtte haar te troosten en bleef bij haar tot ze eindelijk in slaap viel. Het was hem duidelijk dat het niet goed ging met zijn Cellie. Ten

einde raad maakte hij een afspraak met een kinderarts en ze vertrokken met de auto naar de grote stad.

Een vriendelijke zuster zette haar op een weegschaal, mat hoe lang ze was, voelde haar pols en nam de bloeddruk op. Een vriendelijke kinderarts beklopte haar en luisterde naar haar longen. Hij voelde naar haar buik. Keek naar haar ogen en naar de kleur van haar oogslimvlies. Liet haar de tong uitsteken, voelde in haar oksels en liezen en sloeg met een hamertje op haar knieën en haar ellebogen. Hij liet haar zich vooroverbuigen en voelde dan naar haar ruggenwervels. Celestine vond het wel interessant, maar begreep niet goed waar hij naar zocht. Hij vroeg een heleboel vragen aan haar ouders. Of ze een goede stoelgang had, of ze pijn had bij plassen. Of ze wel eens benauwd was. Of ze 's nachts zweette. Welke ziekten er in de familie bekend waren. Tenslotte werd ze naar buiten gestuurd en moest ze op de gang op haar ouders wachten.

Na een tijdje kwamen haar ouders naar buiten. Celestine zag onmiddellijk dat haar moeder overstuur was. Die stak met trillende handen een sigaret op en steunde op haar vader, die sussend tegen haar praatte. Buiten het ziekenhuis op weg naar de auto begon haar moeder te huilen.

“Ondervoed! Ondervoed! Hoe bestaat het! Nou hebben we het zo goed en dan moet je van de dokter horen dat je kind ondervoed is!!”

Celestine begon zich vreselijk schuldig te voelen. Haar moeder bleef maar huilen de hele weg terug. Ze keken niet naar haar en ze begreep dat ze voor haar ouders een soort schande was. Wat zou het dorp er niet van zeggen. Dat ze hun kind niet genoeg te eten gaven? Terwijl ze het zo goed hadden?

Van die dag af, moest Celestine elke dag een paar lepels slagroom eten en een bord havermoutpap. Ook werd beslist dat ze naar een zwemclub zou gaan om haar spieren te ontwikkelen. Die zwemclub vond ze heerlijk. De

slagroom en de pap waren elke dag een marteling, maar haar moeder stond erop dat ze die naar binnen werkte en ze bleef erbij staan. Maar op een gegeven moment stopte haar moeder daarmee. Ze werd zelf misselijk bij het zien van het eten van slagroom en havermoutpap en dat had een goede reden. Celestine kreeg er een zusje of broertje bij! En hoewel ze vroeger wel eens stiekem naar een zusje of broertje verlangd had, vooral toen ze in september terug kwam van haar zomers bij Bertje, wist ze nu niet meer of ze er zo blij mee was. Haar moeder werd zo mogelijk nog moeilijker om mee om te gaan. Vooral tegen het einde van de zwangerschap.

Op een avond voor het slapen gaan was ze eindelijk zo ver. Ze zou naar dokter Stam gaan en hem die vraag stellen die haar al zolang kwelde, want hoe ze ook haar best deed, haar moeder was nooit blij met haar. Niet blij met haar en niet met wat ze voor haar deed. Altijd was er die scherpe, afwijzende blik in haar moeders ogen, telkens als ze vond dat Celestine haar rust weer verstoorde of dat ze iets niet goed deed. Het maakte haar zo verdrietig. Wel kon ze nu de onbeheerste agressieve buien van haar moeder, waar ze als klein kind zo bang voor was geweest, goed opvangen, omdat ze geleerd had haar moeder op zo'n moment rustig te benaderen.

Vandaag had de doorslag gegeven. Ze moest en zou naar dokter Stam om hem die vraag te stellen. Haar moeder had gedreigd de zware glazen asbak naar haar hoofd te gooien. U mag hem gooien, mama, had ze gezegd, maar dan buk ik en dan gaat de asbak door het raam en dat wilt u toch niet?

Ik haat je! Celestine ! ik haat je! had haar moeder met haar schelle overslaande stem geroepen, maar ze had toch met een harde klap de asbak weer terug gezet op tafel en ze was met trillende vingers een

sigaret gaan opsteken. Celestine begreep nooit die plotselinge woedende buien van haar moeder. Ze waren ook nooit te voorspellen en het enige wat ze kon doen was rustig blijven en proberen haar moeder te kalmeren. Maar Celestine wilde die buien liever voorkomen en zo vroeg ze elke avond aan Onze Lieve Heer, of die ervoor wilde zorgen dat ze werd, zoals haar moeder haar graag zag. Maar op de een of andere manier wilde dat maar niet lukken. Morgen, dacht ze, morgen ga ik naar dokter Stam. Ik *moet* het weten.

Het was een heel eind lopen naar zijn praktijk. Sinds kort was er wel een huisarts in hun eigen dorp komen wonen, maar haar vader gaf er de voorkeur aan bij hun oude huisarts te blijven en die woonde in het volgende dorp.

Gelukkig maar, dacht ze. Hun huisarts was aardig. Soms kwam hij wel twee keer per dag langs om naar haar moeder te kijken en voor haar had hij altijd wel een paar vriendelijke woorden of hij gaf haar een vriendelijk tikje tegen haar wang. De nieuwe huisarts in hun dorp was jong en modern, had ze horen zeggen. Maar niet echt aardig. Ze was met haar brandende vraag zeker nooit naar hem toe gegaan. Ze had de jonge moderne huisarts één keer van dichtbij gezien, want vlak voor hun huis was niet zo lang geleden een ongeluk gebeurd. Een oudere man was aangereden door een auto. Ze herinnerde zich heel goed hoe de man op straat lag. Op zijn buik met een vreemde knik in een van zijn benen. Uit zijn oor liep een straaltje bloed.

Een groepje mensen verzamelde zich om de man. Iemand had blijkbaar de nieuwe huisarts gewaarschuwd. Hij kwam aanrijden in zijn auto. Hij keek nors en gehaast. Hij stapte uit en wisselde wat woorden met de bestuurder van de wagen, die de man had aangereden. Die zag er bleek en